

## Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**Esas Sayısı : 2018/8**

**Karar Sayısı : 2018/85**

**Karar Tarihi:11/7/2018**

**İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN:** Ankara 13. İdare Mahkemesi

**İTİRAZIN KONUSU:** 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin yedinci ve onuncu fıkralarının Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

**OLAY:** Kamu görevlisi olarak görev yapmakta iken vefat eden sigortalının (iştirakçinin), dul eşi ile kız çocuğuna payları oranında emekli ikramiyesi ödenirken erkek çocuğuna ödeme yapılmamasının hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

### **I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ**

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı 89. maddesi şöyledir:

*“Madde 89 – (Değişik: 17/1/2012-6270/1 md.)*

*Hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun ve/veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan asker ve sivil tüm iştirakçilere, her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarın bir aylığı emekli ikramiyesi olarak verilir.*

*Birinci fıkra kapsamına girmemekle birlikte, bu Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmeti bulunanlardan mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ise; bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının, 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartıyla emekli ikramiyesi ödenir.*

*İkinci fıkra uyarınca ödenecek emekli ikramiyesi, bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına giren görevlerde geçen her tam fiili hizmet yılı ile sınırlı olarak bu görevlerden ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ve aylığın başlangıç tarihindeki katsayılar dikkate alınarak ödenir. Mülga 2829 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile üçüncü fıkrasının son cümlesinin bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.*

Yukarıdaki fıkralara göre (...) (1) mülga 2829 sayılı Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara ödenecek emeklilik ikramiyesinin hesabında bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen ve 1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine göre kıdem tazminatı ödenmesini gerektirmeyecek şekilde sona eren geçmiş hizmet süreleri ve her ne suretle olursa olsun evvelce iş sonu tazminatı veya bu mahiyette olmakla birlikte başka bir adla tazminat ödenen süreleri ile kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesi ödenmiş olan süreleri dikkate alınmaz. Ancak, mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri uygulanmış olmakla birlikte, bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmetleri arasında başka bir sigortalılık hali kapsamında çalışması bulunmayanların emekli ikramiyesine esas fiili hizmet sürelerinin hesabında, 1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki şartlar aranmaz. (1)

Emekli ikramiyesinin hesabına esas hizmet süresinin tespitinde dikkate alınmak üzere, emeklilik veya malullük aylığı bağlanması dışında herhangi bir sebeple görevleri sona erenler için, görevin sona erme sebebinin bu durumu kanıtlayan belgelerle birlikte yazılı olarak kuruma bildirilmesi ve bunların özlük dosyasında saklanması zorunludur. Bu zorunluluğa uymayanlar ikinci fıkra hükümlerinden yararlandırılmazlar.

İştirakçilerden, kanunlarla belirlenen bekleme süreleri sonunda kadrosuzluk veya yaş haddi sebebiyle emekliye sevk edilenler ve vazife malullüğü hükümlerine göre vazife malullüğü aylığı bağlananlar ile ölüm sebebiyle haklarında emeklilik işlemi uygulananlara; bu Kanuna göre aylığa hak kazandıkları tarihi takip eden üç ay içinde emekli ikramiyesinin hesaplanmasına esas alınan katsayılarda meydana gelecek artış nedeniyle oluşacak ikramiye farkları ile ilk mali yılın birinci ayında katsayılar dışındaki diğer unsurlarda meydana gelecek artışa, bu tarihte yürürlükte olan katsayılar uygulanmak suretiyle bulunacak ikramiye farkları, emekli ikramiyesi ile ilgili hükümlere göre ayrıca ödenir. Ancak, aylığa hak kazandıkları tarihi takip eden üç ay içinde katsayılarda artış yapılmadığı takdirde, müteakiben katsayılarda altı ay içinde yapılacak ilk artıştan doğan ikramiye farkları da bunlara ayrıca ödenir.

**Emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanmadan veyahut toptan ödeme yapılmadan ölen iştirakçiler için yukarıdaki esaslara göre hesaplanacak ikramiyenin tamamı, aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan dul ve yetimlere, bu Kanunun mülga 68 inci maddesinde gösterilen hisseleriyle orantılı olarak ödenir.**

Emekli ikramiyesini aldıktan sonra yeniden iştirakçi durumuna girenlerin tekrar emekliye ayrılmasında, sadece sonradan geçen hizmetlerine karşılık yukarıdaki esaslara göre emekli ikramiyesi ödenir. (Mülga ikinci cümle: 4/4/2015-6645/41 md.) (...)

Bu Kanunun mülga 88 inci maddesi kapsamına girenlerin emekli ikramiyeleri hakkında da yukarıdaki hükümlere göre işlem yapılır.

**Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenler ile ölüm tarihinde aylığa müstahak dul ve yetim bırakmadan ölen iştirakçilerin ikramiyeleri, kanuni mirasçılarına ödenir.**

Bu madde gereğince Sosyal Güvenlik Kurumunca ödenen emekli ikramiyeleri, düzenlenecek fatura üzerine Sayıştay ve Danıştay başkanları için kendi kurumları, diğerleri için emekliye sevk onayını veren kurum tarafından karşılanır. Özelleştirilen, faaliyeti durdurulan, kapatılan veya tasfiye edilen kamu idareleri tarafından karşılanması gereken emekli ikramiyesi tutarları ise, emekliye sevk onayı aranmaksızın ve faturası karşılığında Hazine tarafından karşılanır. Bu fıkra göre Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak

*ödemelerin, fatura düzenlenmesini müteakip iki ay içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna aktarılması zorunludur.*

*Ölenlerin hak sahiplerine ödenecek emekli ikramiyesinin tahsili hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.”*

## II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in katılımlarıyla 14/2/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural ve sınırlama sorunları görüşülmüştür.

2. Anayasa’nın 152. ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa’ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda, bu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali istenen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Kanun’un 89. maddesinin yedinci ve onuncu fıkralarının iptalini talep etmiştir.

4. Kanun’un itiraz konusu yedinci fıkrası emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanmadan veyahut toptan ödeme yapılmadan ölen iştirakçiler için Kanun’da belirtilen esaslara göre hesaplanacak ikramiyenin tamamının aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan dul ve yetimlere ödeneceğini düzenlemektedir. Dolayısıyla yedinci fıkra kapsamında ölen iştirakçilerin ikramiyelerinin dul ve yetimlerine ödenebilmesi için bu kişilerin *aylığa veya toptan ödemeye hak kazanmış* olmaları gerekmektedir.

5. Bakılmakta olan davada, ölen iştirakçinin geride kalan dul eşi ile kızına dul ve yetim aylığına müstahak olmaları nedeniyle emekli ikramiyesi ödenirken erkek yetime söz konusu aylığa müstahak olmadığı gerekçesiyle emekli ikramiyesinden pay verilmemesi uyuşmazlığın temelini oluşturmaktadır. İtiraz başvurusu da miras hukukuna göre tereke üzerinde eşit hak sahibi olan kardeşler arasında emekli ikramiyesi paylaştırılırken aylığa müstahak olup olmama yönünden ayırım yapılamayacağı gerekçesine dayanmaktadır. Bu bakımdan Kanun’un yedinci fıkrasına ilişkin esas incelemenin “*aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan*” ibaresiyle sınırlı olarak yapılması gerekir.

6. Kanun’un itiraz konusu onuncu fıkrası ise Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenler ile ölüm tarihinde aylığa müstahak dul ve yetim bırakmadan ölen iştirakçilerin ikramiyelerinin kanuni mirasçılarına

ödeneceğini düzenlemektedir. Bakılan davanın konusunu, görevi başında iken vefat eden bir iştirakçinin geride kalanlarına emekli ikramiyesinden eksik ödenen kısmın iadesine karar verilmesi talebi oluşturmaktadır. İtiraz konusu onuncu fıkra “ile” bağlacı ile birbirinden ayrılmış iki ayrı hukuki duruma işaret etmekte ve bu durumlara özgü şekilde ölenlerin ikramiyelerinin kanuni mirasçılara ödenmesini öngörmektedir. Öncelikle bu iki ayrı hukuki durumun ortaya konulması ve bakılan davada uygulanması gereken kısmın hangisi olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki olan “*Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenler*” ibaresi emeklilik talebinde bulunup bu talebi kurumunca onaylanan ancak henüz ikramiyesini alamadan ölen kişileri ifade etmektedir. Fıkranın “ile” den sonraki kısmı ise herhangi bir emeklilik başvurusu olmayıp görevi başında iken aylığa müstahak dul ve yetim bırakmadan ölen iştirakçileri ifade etmektedir. Fıkroda yer alan “*-in ikramiyeleri kanuni mirasçılara ödenir*” ibaresi “ile” bağlacıyla ayrılmış iki ayrı hukuki durum için ortak ibare niteliğindedir.

7. Bakılan davada, ölen iştirakçinin ölümünden önce emeklilik talebinde bulunmadığı, görevi başında iken vefat ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla vefatından önce emeklilik talebinde bulunanlara ilişkin olan “*Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenler ile*” ibaresinin bakılmakta olan davada uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Bu bölüme ilişkin başvurunun, Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

8. Öte yandan, itiraza konu onuncu fıkranın geriye kalan ve uygulanacak kural olan “*...ölüm tarihinde aylığa müstahak dul ve yetim bırakmadan ölen iştirakçilerin ikramiyeleri, kanuni mirasçılara ödenir.*” bölümünün esasının incelenmesi gerekmektedir. İlgili bölüm, kanuni mirasçılara ancak ölüm tarihinde aylığa müstahak dul ve yetim bırakılmadığı takdirde emekli ikramiyesi ödenebileceğinin düzenlemektedir. Kural bu hâliyle kanuni mirasçı olmakla birlikte aylığa müstahak olmayan dul ve yetimlerin emekli ikramiyesinden pay alabilmesini aylığa müstahak dul ve yetim bulunmaması koşuluna bağlamıştır. Bu bakımdan Kanun’un onuncu fıkrasına ilişkin esas incelemenin “*aylığa müstahak*” ibareleriyle sınırlı olarak yapılması gerekir.

9. Açıklanan nedenlerle 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’nun 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin;

**A.** Yedinci fıkrasının esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin “*... aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan ..*” ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

**B.** Onuncu fıkrasının;

1. “*Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenler ile*” bölümünün, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu bölüme ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

2. “*...ölüm tarihinde aylığa müstahak dul ve yetim bırakmadan ölen iştirakçilerin ikramiyeleri, kanuni mirasçılara ödenir.*” bölümünün esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin “*... aylığa müstahak ...*” ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

### III. ESASIN İNCELENMESİ

10. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Elif KARAKAŞ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

#### A. Genel Açıklama

11. 5434 sayılı Kanun'da kamu kurum ve kuruluşlarında memur ya da diğer kamu görevlisi olarak görev yapan ve aktif şekilde bu Kanun'a tabi biçimde prim ödeyen sigortalılar için "*iştirakçi*" ibaresi kullanılmaktadır.

12. İştirakçilerin emeklilik işlemlerinde 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmakta iken 2008 yılı Ekim ayı başı itibarıyla yürürlüğe giren 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 5434 sayılı Kanun, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında bulunanlar sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri yönünden aynı sisteme bağlı tutulmuştur.

13. Anayasa Mahkemesi, 5510 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin iptali istemiyle açılan iptal davasında verdiği 15/12/2006 tarihli ve E.2006/111, K.2006/112 sayılı karar ile aynı hukuksal konumda bulunmayan memur ve diğer kamu görevlileri ile bunların dışında kalan sigortalıların birbirinden farklı olan özellikleri gözetilmeksizin aynı sisteme bağlı tutulmasını Anayasa'ya aykırı bularak Kanun'un bazı hükümlerini memurlar ve diğer kamu görevlileri yönünden iptal etmiştir.

14. Söz konusu iptal kararı üzerine 5510 sayılı Kanun'un 5754 sayılı Kanun ile değişik geçici 4. maddesinde 5434 sayılı Kanun'a ilişkin geçiş hükümleri düzenlenmiş ve 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte, 5434 sayılı Kanun'a göre iştirakçi olanlar ve bunların dul ve yetimleri hakkında sosyal sigortalar bakımından bu Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği öngörülmüştür. Buna göre 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce iştirakçi olanların emekli ikramiyeleri Kanun'un geçici 4. maddesinin beşinci fıkrası gereğince yürürlükten kaldırılan hükümleri de dikkate alınmak şartıyla 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanacaktır.

#### B. Anlam ve Kapsam

15. 5434 sayılı Kanun, vefat eden iştirakçinin dul ve yetimlerine belirli koşulların varlığı hâlinde dul ve yetim aylığı bağlanmasını öngörmektedir. Kanun'a göre ölen iştirakçinin eşi *dul*; anne ve babası ile çocukları ise *yetim* sayılmaktadır.

16. 5434 sayılı Kanun'un "*Dul ve yetim aylığı bağlanacak haller*" kenar başlıklı 66. maddesine göre dul ve yetim aylıkları, bu maddede sayılan koşullarda ölmüş olan iştirakçinin ölüm tarihinde bu Kanun'a göre aylığa müstahak dul ve yetimlerine bağlanır.

17. Kanun'un 68. maddesine göre ölenin bağlanmış veya bu Kanun hükümlerine göre hesaplanacak emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylıklarının dul eş için %50'si dul aylığı olarak; çocuklarla anne veya babanın her biri için ise %25'i yetim aylığı olarak bağlanır. Geride aylığa müstahak dul eş ya da yetim kalmaması durumunda yahut yetim sayısına göre bağlanacak aylığın oran ve miktarı değişmektedir.

18. Kanun'a göre geride kalan eşe dul aylığı bağlanabilmesi için ölüm tarihinde iştirakçi ile evli olunması yeterlidir. Eş, dul olduğu sürece bu aylıktan yararlanır.

19. Kız çocuğuna, memur ya da diğer kamu görevlisi olmaması ve yaşı ne olursa olsun evli olmaması, evli olmakla beraber sonradan boşanması ya da dul kalması hâllerinde yetim aylığı bağlanabilir.

20. Erkek çocuğuna 18 yaşına kadar şarta tabi olmaksızın verilen yetim aylığı; ortaöğrenim görenlerde 20, yükseköğrenim görenlerde ise 25 yaşına kadar ödenmektedir. Malul durumda olduğu sağlık raporu ile tespit edilen erkek çocuklarının yetim aylığı ise muhtaç olmaları şartıyla süresiz ödenir.

21. Ölenin geride kalan annesine yetim aylığı bağlanması için iştirakçi olmaması ile dul ve muhtaç olması şartı aranır. Ölenin babasının yetim aylığı alabilmesi için iştirakçi olmaması ve muhtaç olması; 65 yaşını tamamlamamış ise ayrıca çalışarak geçimini sağlamayacak derecede malul olması gerekmektedir.

22. Toptan ödeme ise yaş haddi, malullük, gaiplik veya ölüm gibi sebeplerle iştirakçiliği sona eren ancak fiili hizmet süresi emekli aylığı bağlanması için yeterli olmayanlara yahut bu durumda iken ölenlerin dul ve yetimlerine yapılan ödemedir. Toptan ödeme 5434 sayılı Kanun'un mülga 82 ila 86. maddelerinde düzenlenmiş olup mülga 84. maddede dul ve yetimlere yapılacak toptan ödemeler için Kanun'un dul ve yetim aylığı bağlanmasını düzenleyen ilgili maddelerine atıfta bulunulmuştur.

23. İtiraz konusu kurallar, iştirakçi iken vefat eden kişinin emekli ikramiyesinin tamamının dul ve yetim aylığına ya da toptan ödemeye hak kazanan dul ve yetimlere ödenmesini; bu niteliği haiz dul ve yetim bulunmaması hâlinde ikramiyenin diğer kanuni mirasçılara ödeneceğini öngörmektedir.

24. Öte yandan Kanun, görevi başında iken vefat eden iştirakçinin emekli ikramiyesinin öncelikle aylığa müstahak dul ve yetimlere ödeneceğini öngörürken Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenlerin emekli ikramiyelerinin ise doğrudan kanuni mirasçılara ödenmesini öngörmüştür.

### **C. İtirazın Gerekçesi**

25. Başvuru kararında özetle, 5434 sayılı Kanun'un yetim aylığı bağlanması için öngördüğü koşulların kız ve erkek yetimler açısından farklılık arz ettiği, kız yetimler lehine yapılan bu ayrımın kız çocuklarının çalışma hayatına daha az katılması ve korunmaya daha muhtaç olmasından kaynaklandığı, bu durumun devam eden bir koruma sağlayan aylık ödemeler yönünden pozitif ayrımcılık ilkesinin bir gereği olarak görülebileceği, ancak bir defaya mahsus olarak ödenen emekli ikramiyesinin niteliğinin yetim aylığından farklı olduğu,

bu nedenle iştirakçinin ölüm tarihinde yetim aylığına müstahak kardeşlere ikramiyeden pay verilirken kız ya da erkek fark etmeksizin anılan tarihte aylığa müstahak olma koşullarını taşımayan kardeşlerin bundan mahrum bırakılmasının ayrımcılığa neden olduğu, bunun yanında ölüm tarihinden önce emeklilik talebinde bulunulmuş olup olmamasına göre ikramiyenin verileceği kişilerin farklı düzenlenmiş olmasının da eşitlik ilkesi ve miras hakkı ile bağdaşmadığı belirtilerek itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

#### **D. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu**

26. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar Anayasa'nın 60. maddesi yönünden de incelenmiştir.

27. Kanun'un 89. maddesinin itiraz konusu ibareyi içeren yedinci fıkrasında emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanmadan veyahut toptan ödeme yapılmadan ölen iştirakçiler için Kanun'da belirlenen esaslara göre hesaplanacak ikramiyenin tamamının, aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan dul ve yetimlere, bu Kanun'un mülga 68. maddesinde gösterilen hisseleriyle orantılı olarak ödeneceği belirtilmiş olup bu kurala yönelik esas inceleme "*aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılmıştır. Maddenin onuncu fıkrasının itiraz konusu bölümünde ise ölüm tarihinde aylığa müstahak dul ve yetim bırakmadan ölen iştirakçilerin ikramiyelerinin kanuni mirasçılara ödeneceği düzenlenmekte olup bu kurala ilişkin esas inceleme "*aylığa müstahak*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılmıştır.

28. Her iki kural da iştirakçinin ölümü üzerine emekli ikramiyesinin kimlere ödeneceği hususunu açıklığa kavuşturan ve bu anlamda birbirini tamamlayan düzenlemelerdir. Yedinci fıkra ikramiyenin tamamının aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan dul ve yetimlere ödenmesini öngörürken onuncu fıkra bu niteliği haiz dul ve yetim bulunmaması hâlinde ikramiyenin diğer kanuni mirasçılara ödenmesini öngörmektedir.

29. Anayasa'nın 60. maddesinde, "*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir./Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar*" denilmektedir. Buna göre sosyal güvenlik herkes için bir hak ve bunu gerçekleştirmek devlet için bir görevdir.

30. Sosyal güvenlik, bireylerin istek ve iradeleri dışında oluşan sosyal risklerin, kendilerinin ve geçindirmekle yükümlü oldukları kişilerin üzerlerindeki gelir azaltıcı ve harcama artırıcı etkilerinin en aza indirilmesi, ayrıca sağlıklı ve asgari hayat standardının güvence altına alınmasıdır. Bu güvencenin gerçekleştirilebilmesi için sosyal güvenlik kuruluşları oluşturularak kişilerin, yaşlılık, hastalık, malullük, kaza ve ölüm gibi sosyal risklere karşı asgari yaşam düzeylerinin korunması amaçlanmaktadır.

31. Emekli ikramiyesi; emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı almaya hak kazanan kamu çalışanlarına, aylıklarda yapılan emekli kesintilerinden bağımsız olarak çalışmada istikrar ve devamlılığı sağlamak amacıyla ve sosyal devlet ilkesi gereğince bir defaya mahsus olmak üzere yapılan bir ödemedir.

32. Anayasal ilkelere aykırı olmamak kaydıyla emekli ikramiyesinin kimlere hangi koşullarda ödeneceğini belirleme konusunda kanun koyucu takdir yetkisine sahiptir. Kanun

koyucu itiraz konusu kurallar ile emekli ikramiyesinin ölüm tarihinde aylığa müstahak olan dul ve yetimlere ödenmesini, aylığa müstahak dul ve yetim bulunmaması durumunda ise bu haktan kanuni mirasçıların yararlandırılmasını öngörmüştür.

33. 5434 sayılı Kanun'a göre dul eş, çocuklar ile anne ve baba arasından Kanun'un belirlediği şartları sağlayanlara dul ve yetim aylığı bağlanmaktadır. Kamu görevlisi olmamak, evli olmamak, muhtaç durumda olmak, öğrenim durumuna göre belirli bir yaşı doldurmamış olmak gibi ekonomik yönden zayıflığın göstergesi sayılabilecek bu şartların temelinde ölenin desteğine ihtiyaç duyulması yatmaktadır.

34. Emekli ikramiyesi de tıpkı dul ve yetim aylığı gibi bir sosyal güvenlik ödemesi olup kanun koyucu bu ikramiyenin verileceği kişilerin belirlenmesinde ölen iştirakçinin vefatıyla onun maddi desteğinden yoksun kalanları gözetmiş, onların sosyal güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Bir başka deyişle, kanun koyucu tarafından dul ve yetim aylığı bağlanmasında olduğu gibi emekli ikramiyesinin de ölenin desteğinden yoksun kalan kişilere ödenmesi öngörülmüş, diğer kanuni mirasçılara emekli ikramiyesi ödenmesi ise ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin olmaması koşuluna bağlanmıştır.

35. Emekli ikramiyesi, iştirakçinin emekli olduktan sonraki hayatını kolaylaştırma amacını gütmektedir. Bu husus, onunla birlikte yaşayıp onun desteğine ihtiyaç duyan kişiler yönünden de geçerlidir. Dolayısıyla, iştirakçinin ölümü nedeniyle desteğinden yoksun kalan kişilere bu ödemenin yapılması, sosyal güvenlik hakkının bir parçası olarak değerlendirilebilir.

36. Bu itibarla kanun koyucu tarafından emekli ikramiyesinin ödeneceği kişiler belirlenirken kişilere asgari yaşam düzeyi sağlamayı amaçlayan sosyal güvenlik ilkesi gereğince ölenin alt soyu olarak kanuni mirasçıları arasından ölenin desteğine muhtaç olanların korunmasında ve bu kişilere öncelik tanınmasında sosyal güvenlik ilkesi ile çelişen bir yön bulunmamaktadır.

37. Anayasa'nın 10. maddesinde *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."* denilmek suretiyle "kanun önünde eşitlik ilkesi"ne yer verilmiştir.

38. Kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı; aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, aynı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.



39. Anayasa'nın 35. maddesinde “*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*” denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

40. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında emeklilik ikramiyesi gibi sosyal güvenlik ödemelerinin ekonomik birer mal varlığı değeri olduğundan Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiğini kabul etmiştir (*Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 47).

41. Mülkiyet hakkı bağlamında eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında mülkiyet hakkına müdahale bakımından farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Bundan sonra farklı muamelenin objektif ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve nihayetinde farklı muamelenin ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir.

42. Görevi başında iken ölen iştirakçinin yetim çocuklarının tümünün kanuni mirasçı statüsünde bulunduğu açıktır. İtiraz konusu kurallar ile *iştirakçinin ölmeden önce emeklilik başvurusu yapıp yapmadığına* bağlı olarak emekli ikramiyesinin bu kanuni mirasçılardan hangilerine ödeneceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle emekli ikramiyesinin ödenmesi konusunda kanuni mirasçılar arasında farklı bir muamele yapıldığı görülmektedir. Bu durumda iştirakçinin mirasçılarının karşılaştırma yapmaya müsait olacak şekilde *benzer durumda* oldukları açıktır. Öte yandan emekli ikramiyesinin, hepsi kanuni mirasçı statüsünde bulunan çocuklardan dul ve yetim aylığına müstahak olanlar ile olmayanlar arasında *iştirakçinin ölmeden önce emeklilik başvurusu yapıp yapmadığı* yönünden ödenmemesinin *farklı muamele* teşkil ettiği de söylenebilir.

43. İtiraz konusu kuralların ölen iştirakçinin kanuni mirasçıları arasında dul ve yetim aylığına müstahak olanlar ile olmayanlar arasında farklı muameleye yol açması nedeniyle söz konusu farklı muamelenin makul ve objektif bir temele dayanıp dayanmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

44. Daha önce de ifade edildiği üzere emekli ikramiyesi; aylıklarda yapılan emekli kesintilerinden bağımsız olarak yaşlılık ve malullük aylığı almaya hak kazanan kamu çalışanlarına sosyal devlet ilkesi gereğince bir defaya mahsus olmak üzere verilen bir ödemedir. Bu nedenle söz konusu ödemenin kimlere hangi koşullarda verileceğini belirleme konusunda kanun koyucunun geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır.

45. Ölen iştirakçinin geride kalan kanuni mirasçılarının miras hukuku çerçevesinde elde ettikleri kanuni mirasçılık sıfatı yönünden birbirleriyle eşit hukuki konumda oldukları şüphesizdir. İtiraz konusu kurallar söz konusu eşitliği daha önce emeklilik başvurusunda bulunmuş ancak henüz ikramiyesini alamadan ölmüş kişilerin emekli ikramiyesinin ödenmesinde korumakta iken görevi başında vefat eden iştirakçinin ikramiyesinin ödenmesi hususunda bu korumadan ayrılarak dul ve yetim aylığına müstahak olan ve olmayan kanuni

mirasçıları farklı hükümlere tabi kılmalıdır. Kanun koyucunun birinde eşitliği koruyan diğerinde ise farklı muameleyi öngören iki ayrı tutumu göz önünde bulundurularak emekli ikramiyesinin bu iki durum çerçevesinde ve mülkiyet hakkı bağlamında hukuki niteliğinin ortaya konulması gerekmektedir.

46. Kanun'un TBMM'deki kabul sürecine ilişkin yasama belgelerinden; kanun koyucunun ölmeden önce emeklilik başvurusunda bulunanlar ve bulunmayanlar arasında farklılık gözetirken emekliye ayrılma talebi üzerine emeklilik işlemleri başlatılan bir iştirakçiye ödenecek emekli ikramiyesinin o kişi adına tahakkuk ettiği ve kişinin mal varlığına dâhil olduğu, dolayısıyla vefatı hâlinde terekeden sayılması gerekeceği ve tereke üzerinde hak sahibi olan tüm kanuni mirasçıların bu ikramiyeden pay alması gerektiği anlayışına dayandığı anlaşılmaktadır.

47. Kanun'da yer alan koşulun ikmal edilmesiyle tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyesi iştirakçinin terekesine intikal ederek *mevcut mülk* niteliğine dönüşürken, anılan koşul ikmal edilmeden, dolayısıyla Sosyal Güvenlik Kurumunca tahakkuk ettirilmeden görevi başında ölen kişinin emekli ikramiyesi meşru beklenti temelinde mülkiyet hakkı kapsamında elde edilmesi umulmakla birlikte henüz *mevcut mülke girmeyen sosyal güvenlik alacağı* niteliğindedir. Dolayısıyla tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek emekli ikramiyelerini almadan ölenlerin kanuni mirasçılarına ödenecek emekli ikramiyesi ile emeklilik başvurusu olmadığı için emeklilik ikramiyesi tahakkuk ettirilmemiş iştirakçilerin kanuni mirasçılarına ödenecek emekli ikramiyesinin hukuki niteliği aynı değildir.

48. Bu durumda kanun koyucunun henüz mevcut mülk halini almamış sosyal güvenlik alacağı niteliğinde olan emekli ikramiyesinin kimlere ödeneceği konusunda sahip olduğu takdir yetkisinin mevcut mülk niteliğindeki emekli ikramiyesine nazaran daha geniş değerlendirilmesi gerekeceği muhakkaktır.

49. İtiraz konusu kurallarla aylık veya toptan ödemeye müstahak olmayan dul ve yetimlerin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ayrıca ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen objektif amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir.

50. İtiraz konusu kurallar ile aylığa müstahak dul ve yetimlere öncelik tanınmakla birlikte aylığa müstahak olmayan kanuni mirasçıların ikramiyeden yararlanmasının tümüyle engellenmediği, aylığa müstahak dul ve yetim bulunmaması hâlinde bu kişilerin de ikramiyeden pay alabilecekleri, ayrıca görevi başında vefat eden iştirakçilerin geride kalanlarına ödenecek emekli ikramiyesinin hukuken henüz mevcut mülk niteliği almamış bir sosyal güvenlik alacağı niteliği taşıdığı ve bu nedenle kanun koyucunun bu alacağın ödeneceği kişilerin tespitinde sahip olduğu geniş takdir yetkisi göz önünde bulundurulduğunda amaç ve araç arasında uygun bir ilişki kurulduğu ve itiraz konusu kuralların mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak eşitlik ilkesini ihlal etmediği sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine de aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL ile Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamışlardır.

#### IV. HÜKÜM

8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin;

A. Yedinci fıkrasında yer alan "...aylığa veya toptan ödemeye hak kazanan..." ibaresinin,

B. Onuncu fıkrasında yer alan "...aylığa müstahak..." ibaresinin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL ile Hasan Tahsin GÖKCAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 11/7/2018 tarihinde karar verildi.

Başkan  
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili  
Engin YILDIRIM

Üye  
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye  
Serruh KALELİ

Üye  
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye  
Recep KÖMÜRCÜ

Üye  
Hicabi DURSUN

Üye  
Celal Mümtaz AKINCI

Üye  
Muammer TOPAL

Üye  
M. Emin KUZ

Üye  
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye  
Kadir ÖZKAYA

Üye  
Rıdvan GÜLEÇ

Üye  
Recai AKYEL

Üye  
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

## KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesinin yedinci ve onuncu fıkralarının iptali talebi Mahkememiz çoğunluğunca reddedilmiştir. İtiraz konusu kurallar, emeklilik başvurusu yapmadan görevi başında vefat eden kamu görevlisinin hak kazandığı emekli ikramiyesinin tamamının murisin geride kalan eşi ve kızına ödenmesi, oğluna ise herhangi bir ödemenin yapılmaması sonucunu doğurmaktadır.

2. Çoğunluk tarafından da kabul edildiği üzere genel olarak sosyal güvenlik ödeme ve yardımları, bu bağlamda emeklilik ikramiyesi mülkiyet hakkı kapsamında görülmektedir (*Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, §§ 46-47; *Şerif Yılmazkaya*, B. No: 2015/6908, 27/6/2018, § 26). Emekli ikramiyesinin mülk olarak kabul edilmesi için kanunda öngörülen şartların gerçekleşmiş olması yeterlidir. Kanuni şartlar gerçekleştiği halde sosyal güvenlik ödemelerinin azaltılması veya kesilmesi mülkiyet hakkını ihlal edebilmektedir (*Adnan Alver*, B. No: 2014/5800, 9/11/2017, § 40; *Kuddis Büyükkallı*, B. No: 2014/3941, 5/10/2017, §§ 44-45).

3. İtiraz konusu kuralların uygulandığı somut olayda uyumsuzluk, iştirakçinin ölümü tarihinde hak kazandığı mal varlığı olan emekli ikramiyesinin kimlere ve hangi oranlarda dağıtılacağına ilişkindir. Bu yönüyle kurallar mülkiyet hakkının yanısıra miras hakkıyla da doğrudan ilgilidir.

4. Öncelikle belirtmek gerekir ki emekli ikramiyesi ile dul ve yetim aylıklarının mahiyetleri farklıdır. Birincisi, kişinin çalışmaları karşılığında bir anlamda yıpranma payı olarak bir defaya mahsus ve atıfet niteliğinde olduğu halde, ikincisi ölen iştirakçinin dul ve yetimlerine sürekli koruma sağlayan bir ödemedir. Ayrıca, her iki sosyal güvenlik ödemesi de mülkiyet hakkı kapsamında olmakla birlikte malikler farklıdır. Dul ve yetim aylıkları mirasçıların mal varlığı kapsamında değerlendirilebilirken, emekli ikramiyeleri iştirakçiler bakımından bir ekonomik değer ifade etmektedir.

5. İtiraz konusu kurallar, emeklilik başvurusunda bulunmadan vefat eden iştirakçinin emekli ikramiyesinden yararlanmada kız çocukları ile erkek çocukları arasında ikincisi aleyhine ayırım yapmaktadır. Esasen Anayasa'ya aykırılık hususu, tam da erkek çocuk aleyhine söz konusu farklı muamelenin objektif ve makul bir nedene dayanıp dayanmadığı noktasında odaklanmaktadır. Aynı hukuki konumda bulunan kişiler arasında farklı muamele yapılmasının haklı nedeni yoksa bu durum Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık teşkil edecektir.

6. Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de sosyal güvenlik ödemelerinde cinsiyet ve medeni hâl gibi temeller esas alınarak farklı muamelelerde bulunulduğunda bunu haklı kılacak ağırlıklı gerekçelerin bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda AİHM, örneğin, kadınlara ödenen dul aylığının erkeklerle ödenmemesinin ve bir sosyal güvenlik aylığının cinsiyet temelinde daha az ödenmesinin objektif ve makul bir gerekçe gösterilemediği için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 35. maddesi bağlamında

14. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir (*Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/6/2002, §§ 40-42; *Wessels-Bergervoet/Hollanda*, B. No: 34462/97, 4/6/2002, § 54).

7. Mahkememiz çoğunluğuna göre kurallardan kaynaklanan farklı muamelenin bir gerekçesi “desteğe muhtaç” kişilerin gözetilmesidir. “Desteğe muhtaç olma” gerekçesi, sürekli ödenen ve ölenin mal varlığı arasında değerlendirilmeyen dul ve yetim aylıklarının bağlanmasında gözetilen objektif ve makul bir neden olarak görülebilir. Ancak, bu gerekçenin ölenin mal varlığı arasında bulunan ve miras hukuku kapsamına giren emekli ikramiyesinin dağılımında makul bir neden olarak kabul edilmesi zordur.

8. Daha da önemlisi, ölmeden önce emeklilik için başvuran iştirakçinin emekli ikramiyesinin dağıtılmasında dul ve yetim aylığına müstahak olup olmama bakımından bir ayırım yapılmamakta, ölenin hak ettiği ikramiye erkek çocuğa da ödenmektedir. Desteğe muhtaç olma olgusu haklı bir gerekçe olsaydı ölmeden önce emeklilik başvurusunda bulunanla bulunmayan iştirakçilerin mirasçıları arasında bir ayırım yapılmadan erkek çocuğun ilkinde de emekli ikramiyesinden yararlanamaması gerekirdi. Hâlbuki başvuruya konu somut olayda iştirakçi emeklilik başvurusu yaptıktan sonra ölmüş olsaydı, erkek çocuğu da emeklilik ikramiyesinden pay alacaktı. Kişilerin “desteğe muhtaç olma” durumu iştirakçinin ölmeden önce bir dilekçe verip vermemesine bağlı olamayacağından, ödemenin erkek çocuğa da yapılmasında müracaat şartı dikkate alınamaz. Nitekim emekli ikramiyesine benzer nitelikte olan kıdem tazminatı, işçinin ölümünden önce herhangi bir başvurusunun olup olmadığına bakılmaksızın tüm mirasçılarına ödenmektedir.

9. Diğer yandan çoğunluk kararında, yasama belgelerine atıfla, ölmeden önce emekliye ayrılma talebinde bulunan iştirakçi ile bulunmayan iştirakçinin mirasçıları arasında yapılan ayırımın bir nedeninin de ilkinde ölen için tahakkuk etmiş ve mal varlığına dâhil olmuş, diğerinde ise tahakkuk ettirilecek bir emeklilik ikramiyesinin bulunması olduğu belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle, ölmeden önce emekliliğini isteyen kişinin emekli ikramiyesi “*mevcut mülk*”, emeklilik dilekçesi vermeden veya vermeden ölen iştirakçinin ikramiyesi ise “*mevcut mülke girmeyen sosyal güvenlik alacağı*” olarak nitelendirilmiştir (§§ 46, 47).

10. Burada tekrar belirtmek gerekir ki, emeklilik ikramiyesi kanuni şartları gerçekleştiğinde iştirakçi için mülk teşkil etmektedir. İştirakçinin ölmeden önce emeklilik ikramiyesi için müracaat edip etmemesi durumu değiştirmemektedir. Zira ölmeden önce iştirakçinin emeklilik dilekçesi vermesi zaten hakettiği ödemenin yapılmasını sağlayan bir usul işleminden ibarettir. Her iki durumda da kanuni şartların sağlanması sonucu elde edilen (birinde tahakkuk etmiş, diğerinde edecek olan) bir mal varlığı söz konusudur. Bu nedenle ölmeden önce emeklilik için dilekçe verilip verilmemesi gibi bir usulî işlem, iştirakçinin zaten hak kazandığı bir toptan ödemede farklı bir muamele yapılmasını haklı kılamaz.

11. İştirakçinin borçlarından müteselsilen sorumlu olan mirasçılarının emekli ikramiyesinden yararlanma bakımından farklı durumda olmaları da kabul edilemez. İtiraz yoluna başvuran mahkemenin de vurguladığı gibi, “emekli ikramiyesi mahiyeti gereği bir kez ödenen ve bu haliyle terekeye dâhil durumda olan bir toptan ödeme olup kanuni mirasçı olarak dul kalan eş, kız ve erkek çocuklar nasıl varislerinin borçlarından müteselsilen kanuni mirasçı sıfatıyla eşit olarak sorumlu tutuluyorsa bir ödül olarak bir kereye mahsus verilen emekli ikramiyesinden de durumlarındaki özdeşlik nedeniyle her iki grubun kanunun öngördüğü haklardan aynı esaslara göre yararlanmaları gerekmekte”dir.

12. Diğer yandan, itiraz konusu kuralların ortaya çıkardığı farklılığın sosyal güvenlik sistemi bakımından makul görülebilecek gerekçelerle açıklanması da mümkün değildir. İştirakçinin emekli ikramiyesinden erkek çocukların da pay alması, ödenecek toplam miktarı değiştirmedikten, sosyal güvenlik sistemine ilave bir yük getirmemektedir. Başka bir ifadeyle ikramiyenin mirasçıların tamamına ödenmesi, ödeme miktarında bir değişikliğe yol açmamakta, sadece aynı miktardaki tutarın farklı şekilde dağıtılması sonucunu doğurmaktadır. Bu açıdan da farklı muameleyi zorunlu kılan bir durum söz konusu değildir.

13. Esasen itiraz konusu kuralların kanunlaşma sürecine bakıldığında da amacın, ölmenden önce başvuruda bulunmayan iştirakçinin geride aylığa müstahak dul ve yetim bırakılmaması halinde kanuni mirasçılarına emekli ikramiyesi ödenmemesi şeklinde ortaya çıkan haksızlığın giderilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Kanun teklifinin gerekçesinde ölmenden önce müracaatta bulunan iştirakçinin mirasçılarına ikramiye ödenirken, emeklilik talebinde bulunmadan ölenlerin mirasçılarının bundan yararlanamadıkları, bu farklı durumun “*eşitlik ilkesini ihlal edici mahiyette*” ve “*evvelce öngörülemeyen ve kabulü mümkün olmayan adaletsiz, diğer kanun hükümlerine ters düşen ve kamu vicdanını rahatsız edecek derecede haksız sonuçların ortaya çıkmasına neden*” olduğu vurgulanmıştır. Teklif gerekçesinin devamında şu değerlendirme yer almaktadır: “*Devlet, çalıştırdığı personelden topladığı emeklilik aidatlarını, emeklilik dilekçesi verilmedi gerekçesi ile kanuni mirasçılarına vermemek gibi Miras Hukukumuzun temel ilkesi ile bağdaşması mümkün olmayan bir duruma sebep olmaktadır...*”. Gerekçeye göre “*değişiklikle, yukarıda açıklanmış olan adalet ve eşitlik prensiplerine, Miras Hukukumuzun temel ilkesine ve Medeni Kanunumuzun 315 nci ve 452 nci maddelerinde yer alan hükümlere ters düşen uygulamaya son verilerek kamu vicdanını rahatsız eden haksızlıklar giderilmiş olacaktır*”.

14. Kanun teklifinde yer alan bu ifadelerden anlaşılabacağı üzere, itiraz konusu kurallardan 89. maddenin 10. fıkrasının gerekçesi ile ortaya çıkan metin arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Nitekim kanunlaşan metinde yer alan “*aylığa müstahak*” ibaresi, emeklilik başvurusu yapamadan, yine gerekçede ifade edildiği üzere “*örneğin bir kalp krizi veya bir kaza sonrası ölen iştirakçinin mirasçılarının*” tamamının yararlanamamasına neden olmuş, dolayısıyla “*eşitsizlik*”, “*adaletsizlik*” ve “*haksızlık*” giderilememiştir.

15. Sonuç olarak, ölmenden önce emeklilik müracaatında bulunmayan iştirakçinin “*sosyal güvenlik alacağı*” niteliğinde de olsa emeklilik ikramiyesinden erkek çocuğun mahrum bırakılmasının objektif ve makul bir nedeni bulunmamaktadır. Bu durum da Anayasa’nın 10. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

16. Diğer yandan, erkek çocuğa emekli ikramiyesinden pay vermemeyi öngören itiraz konusu kurallar, Anayasa’nın 35. maddesinde korunan mülkiyet ve miras haklarına yönelik bir sınırlama niteliğindedir. Bu sınırlamanın Anayasa’ya aykırı olmaması için gerek 35. maddede gerekse Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen şartlara uygun olması gerekir.

17. Bu kapsamda yapılacak incelemede, öncelikle sınırlamanın meşru bir amacının olup olmadığına bakılmalıdır. Sınırlama için meşru amaç varsa bunun ayrıca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekmektedir. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında mülkiyet ve miras hakkına yönelik söz konusu sınırlamanın meşru bir amacı olduğu söylenemez. Emekli ikramiyesinin dağıtımında aylığa müstahak olmayanların

da hesaba katılmasının sosyal güvenlik kurumuna ilave bir yük getirmediği de dikkate alındığında, kuralların herhangi bir kamusal veya toplumsal yarara yönelik olmadığı ortadadır.

18. Çoğunluğun “aylığa müstahak olmayan yetimlerin ikramiyeden yararlanmasının tümüyle engellenmediği, aylığa müstahak dul ve yetim bulunmaması halinde bu kişilerin de ikramiyeden pay alabilecekleri”, dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin “ölçülü” olduğu (§ 50) yönündeki görüşüne de katılmak mümkün değildir. Kuraldaki ölçüsüzlük aylığa müstahak olan dul ve yetimlerin bulunması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda aylığa müstahak olmayan mirasçının (somut davada ölen iştirakçinin erkek evladının) emekli ikramiyesinden hiçbir şekilde pay alamaması, onun mülkiyet ve miras haklarına ölçsüz bir müdahale teşkil etmektedir. Bu nedenle itiraz konusu kurallar Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerine de aykırıdır.

19. Açıklanan gerekçelerle red yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan  
Zühtü ARSLAN

Üye  
Celal Mümtaz AKINCI

Üye  
Muammer TOPAL

Üye  
Hasan Tahsin GÖKCAN